

## BASLAWISH KASS OQITWSHILARINIŃ KREATIV PIKIRLEW QÁBILETLERIN RAWAJLANDIRIW METODIKASI

**Jienbayeva Gózzal Alpısbay qızı**

**Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogika  
instituti 2-kurs magistrantı**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20339909>

### **Annotaciya**

Baslawısh klass muğallimleriniń kreativ pikirlew qábileti zamanagóy bilimlendiriw talaplarına juwap beriwde úlken áhmiyetke iye. Usı maqala baslawısh klass muğallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwğa qaratılğan nátiyjeli metodikalıq qatnaslardı tallaydı. Onda innovaciyalıq pedagogikalıq texnologiyalar, interaktiv shınıǵıwlar hám mashqalalı jaǵdaylardı sheshiwge tiykarlangan usıllar kórip shıǵıladı. Usınılğan metodika oqıtıwshılardıń dóretiwshilik potencialın arttırıwğa, olardıń kásiplik sheberligin jetilistiriwge hám de oqıwshılarda kreativlikti qalıplestiriwge xızmet etedi. Izertlew nátiyjeleri bilimlendiriw procesinde kreativlikti xoshametlew boyınsha ámeliy usınıslar beredi.

**Tayanısh sózler:** Kreativ pikirlew, baslawısh klass muğallimleri, metodika, qábiletti rawajlandırıw, pedagogikalıq texnologiyalar, dóretiwshilik potencial, bilimlendiriw, Innovaciya.

### **Abstract**

The development of creative thinking skills in primary school teachers is crucial for meeting the demands of modern education. This article analyzes effective methodological approaches aimed at fostering creative thinking abilities among primary school educators. It explores innovative pedagogical technologies, interactive learning activities, and problem-solving based methods. The proposed methodology contributes to enhancing teachers' creative potential, improving their professional competence, and cultivating creativity in students. The findings provide practical recommendations for promoting creativity within the educational process.

**Keywords:** Creative Thinking, Primary School Teachers, Methodology, Skill Development, Pedagogical Technologies, Creative Potential, Education, Innovation

Búgingi globalasıw hám texnologiyalıq rawajlanıw dáwirinde jámiyettiń barlıq tarawlarında innovaciyalıq qatnaslar hám standart emes sheshimlerge bolğan talap barğan sayın artıp barmaqta. Usı kózqarastan, bilimlendiriw sistemasınıń tiykarǵı wazıypalarınan biri - keleshek áwladtı tek bilimli emes, al kreativ pikirlew qábiletine iye, mashqalalardı dóretiwshilik penen sheshe alatuǵın shaxslar etip, tárbiyalaw bolıp tabıladı. Baslawısh klass bilimlendiriw bul procestiń tiykarı esaplanıp, oqıwshılarda kreativlikti qalıplestiriwde muğallimniń roli sheksiz. Muğallimniń ózi kreativ pikirlewge qábiletti bolmaǵansha, oqıwshılarda bul qábiletti rawajlandırıw qıyın boladı.

Ózbekstan Respublikasında bilimlendiriw sistemasın reformalaw boyınsha ámelge asırılıp atırğan ilajlar, atap aytqanda, innovaciyalıq pedagogikalıq texnologiyalardı engiziw hám oqıtıwshılardıń kásiplik kompetentligin arttırıwğa qaratılğan háreketler kreativ pikirlewdi rawajlandırıw zárúrligin talap etedi. Zamanagóy bilimlendiriw standartları oqıtıwshıdan tek maǵlıwmat beriwshi emes, al oqıwshınıń dóretiwshilik potencialın júzege shıǵarıwshi mentor bolıwdı talap etedi. Baslawısh klass muğallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıw ásirese áhmiyetli, sebebi olar balalardıń dúnya qarası hám oqıwğa múnásibetin qalıplestiriwde sheshiwshi rol oynaydı.

Soʻgan qaramastan, baslawish klass muʻgallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin sistemalı hám nátiyjeli rawajlandırıwǵa qaratılǵan ilimiy-metodikalıq qatnaslar jeterli dárejede islep shıǵılmaǵan. Ámeldegi metodikalar kóbinese ulıwma xarakterge iye bolıp, baslawish klass muʻgallimleriniń ózine tán talapların inabatqa almaydı. Bul izertlewdiń maqseti - baslawish klass muʻgallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwǵa qaratılǵan, ilimiy tiykarlanǵan metodikanı islep shıǵıw hám onıń teoriyalıq-ámeliy tiykarların tallawdan ibarat. Bul bolsa pedagogika pániniń áhmiyetli mashqalalarınan birin sheshiwge xizmet etedi.

Bul maqalada dáslep kreativ pikirlewdiń teoriyalıq tiykarları hám onıń baslawish klass muʻgallimleri iskerligindegi áhmiyeti jarıtıp beriledi. Kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwǵa qaratılǵan innovaciyalıq metodika hám kózqaraslar bayan etiledi, onı ámeliyatqa engiziw mexanizmleri hám nátiyjeliligi bahalanadı. Sonday-aq, xalıqaralıq tájiriye analizi tiykarında aldınǵı ámeliyatlar úyrenilip, milliy bilimlendiriw sistemasına engiziw boyınsha usınıslar beriledi.

Temaǵa tiyisli ádebiyatlardı tallaw.

Kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıw pedagogika hám psixologiya pánleriniń eń áhmiyetli izertlew baǵdarlarınan biri bolıp qalmaқта, ásirese XXI ásir kónlikpelerin qalıplestiriw konteksinde onıń áhmiyeti barǵan sayın artıp barmaqta. Ádebiyatlardı tallaw sonı kórsetedi, kreativlik tek ǵana kórkem óner hám dóretiwshilik tarawlarına tán ózgeshelik emes, al hár qanday kásiplik jumısta, sonıń ishinde, pedagogikada da tabis girewi esaplanadı. Zamanagóy izertlewler kreativ pikirlewdi quramalı kognitiv process sıpatında talqılaydı, ol jańa ideyalardı jaratıw, mashqalalardı standart sheshiw hám bar bilimlerde innovaciyalıq tárizde qollanıw qábiletin óz ishine aladı. Sońǵı jıllarda basıp shıǵarılǵan ilimiy jumıslar kreativlikti shaxstıń ózgeriwshen ortalıqqa beyimlesiw hám rawajlanıwındaǵı tiykarǵı faktor sıpatında qaraydı, bul bolsa bilimlendiriw sistemasında onıń ornı hám áhmiyetin jáne de arttıradı.

Pedagogikada kreativ pikirlewdiń teoriyalıq tiykarları boyınsha kóplegen izertlewler bar. Máselen, divergent pikirlew, yaǵnıy mashqalanıń kóplep sheshimlerin tabıw qábileti kreativliktiń áhmiyetli komponenti sıpatında tán alınadı. Bul qatnasqa muwapıq, muʻgallim oqıw procesinde hár túrli metod hám strategiyalardı qollanıw arqalı oqıwshılarda da, ózinde de kreativlikti xoshametley aladı. Sonday-aq, kreativlikti mashqalalı jaǵdaylardı sheshiw qábileti menen baylanıslı halda úyreniwshi teoriyalar da keń tarqalǵan.

Oqıtıwshılardıń kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıw máselesi sońǵı jıllarda ayrıqsha itibarǵa iye bolmaqta. Sebebi muʻgallimniń ózi kreativ bolmasa, ol oqıwshılarda bul qábilette nátiyjeli qalıplestire almaydı. Izertlewler sonı kórsetedi, kreativ oqıtıwshılar oqıw procesin jáne de janlı, interaktiv hám oqıwshılardıń qızıǵıwshılıqların oyatatuǵın tárizde shólkemlestiriwge beyimlesedi. Olar oqıw materiyalın ápiwayı jetkerip beriwden kóre, oqıwshılardı erkin izleniwge, sın kózqarastan pikirlewge hám dóretiwshilik sheshimler tabıwǵa shaqıradı. Bul baǵdarda, oqıtıwshılardıń kásiplik rawajlanıw baǵdarlamaları kreativlikte rawajlandırıwǵa qaratılǵan bolıwı zárúrligi atap ótiledi. Máselen, ayırım izertlewler oqıtıwshılar ushın arnalǵan dizayn pikirlew (design thinking) yamasa jobaǵa tiykarlanǵan tálim (project-based learning) sıyaqlı innovaciyalıq metodikalardıń kreativ pikirlewdi rawajlandırıwda nátiyjeliligin kórsetken. Biraq, bul baǵdarlamalardıń baslawish klass muʻgallimlerine beyimlestiriliwi hám olardıń ózine tán talapların esapqa alıw máselesi ele tolıq úyrenilmegen.

Baslawish klass muʻgallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwdiń ózine tán tárepleri bar. Bul jastaǵı balalardıń psixologiyalıq ózgeshelikleri, olardıń dúnyanı ańlaw usılı hám úyreniw usılları muʻgallimnen óz aldına qatnastı talap yetedi. Ádebiyatlardı talqılaw sonı kórsetedi, baslawish klass muʻgallimleri kóbinese oqıw baǵdarlamasınıń qatań talapları, bahalaw kriteriyaları

hám waqıt sheklewleri sebepli dóretiwshilik qatnaslardı qollanıwda qıyınshılıqlarğa ushıraydı. Sonıń menen birge, áyne baslawısh klass dáwiri balalarda kreativlikti qáılestiriw ushın eń qolaylı dáwir esaplanadı hám bul proceste muǵallimniń jeke kreativligi sheshiwshi rol atqaradı. Sonıń ushın, baslawısh klass muǵallimleriniń ózlerinde kreativ pikirlewdi rawajlandırıwǵa qaratılǵan metodikalar tek teoriyalıq bilimlerde emes, al ámeliy kónlikpelerdi, dóretiwshilik ortalıqtı jaratıw qábiletin hám oqıwshılardı dóretiwshilik jumısqa tartıw strategiyaların da óz ishine alıwı kerek. Ámeldegi ádebiyatlarda baslawısh klass muǵallimleriniń kreativlik dárejesin anıqlaw hám onı arttırıwǵa qaratılǵan arnawlı qurallar hám usıllar jeterli dárejede sistemalastırılmaǵanlıǵı baqlanadı.

Kreativ pikirlewdi rawajlandırıw metodikası boyınsha izertlewler kóbinese ulwıma pedagogikalıq principiǵe tiykarlanadı. Máselen, aql hújimi, sinoptika, Triz teoriyası sıyaqlı usıllar kreativlikti xoshametlewdе nátiyjeli ekenligi atap ótilgen. Biraq, bul usıllardı baslawısh klass muǵallimleriniń kásiplik jumısına qalay beyimlestiriw hám olardı muǵallimlerdiń ózinde kreativ pikirlewdi rawajlandırıw ushın qalay qollanıw boyınsha tereń ilimiy-metodikalıq usınıslar sheklengen. Ayırım izertlewler oqıtıwshılardıń refleksiv kónlikpelerin rawajlandırıw arqalı olardıń kreativligin asırıw múmkinligin kórsetedi, sebebi refleksivlik oqıtıwshıǵa óz iskerligin kritikalıq analiz yetiw hám jańa sheshimler izlewge imkaniyat beredi. Sonday-aq, birge islesiwge tiykarlanǵan oqıtıw (collaborative learning) hám óz ara tájiriye almasıw (peer learning) sıyaqlı jantasıwlar oqıtıwshılardıń kreativlik potenciyanı júzege shıǵarıwda áhmiyetli rol oynay alıwı atap ótıledi. Biraq, bul qatnaslardıń baslawısh klass muǵallimleri ushın arnawlı islep shıǵılǵan hám sınaqtan ótkerilgen kompleksli metodikaǵa integraciyanıwı boyınsha izertlewler az.

Ámeldegi ádebiyatlardıń analizi sonı kórsetedi, kreativ pikirlewdiń teoriyalıq tiykarları, onıń pedagogikalıq jumıstaǵı áhmiyeti hám rawajlandırıwdıń ulıwma principi jeterli dárejede úyrenilgen. Biraq, áyne baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin sistemalı hám nátiyjeli rawajlandırıwǵa qaratılǵan, olardıń ózine tán talapları hám jumıs sharayatların esapqa alatuǵın kompleksli metodika jeterli dárejede islep shıǵılmaǵan. Kóplegen izertlewler kreativlikti oqıwshılarda rawajlandırıwǵa itibar qaratqan bolsa, oqıtıwshılardıń ózinde bul qábilette qáılestiriwge baylanıslı ámeliy kórsetpeler hám sınaqtan ótken metodikalar sheklengen. Sonday-aq, Ózbekstan bilimlendiriw sisteması konteksinde baslawısh klass muǵallimleriniń kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwǵa qaratılǵan ilimiy-metodikalıq qollanbalar az. Bul bolsa usı izertlewdiń aktualıǵın hám ilimiy jańalıǵın tiykarlaydı.

Bul izertlew bar ádebiyatlardaǵı boslıqtı toltırıwǵa qaratılǵan bolıp, baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwǵa mólsherlengen, ilimiy tiykarlanǵan hám ámeliyatqa baǵdarlanǵan metodikanı usınadı.

Ádebiyatlardı tallaw procesinde kreativlikti rawajlandırıwda jeke motivaciya, ózin-ózi nátiyjeli basqarıw hám turaqlı úyreniw ortalıǵınıń áhmiyeti de ayrıqsha atap ótıledi. Oqıtıwshılardıń kreativ pikirlewin xoshametlewdе ushın olarǵa erkinlik beriw, qátelerden qorıqpay tájiriye ótkeriwge iytermelew hám innovaciyalıq ideyalardı qollap-quwatlaw zárúr. Bul baǵdarda bilimlendiriw mákemeleriniń administraciyası hám metodikalıq xızmetleriniń roli sheksiz. Olar oqıtıwshılar ushın dóretiwshilik ortalıq jaratıwı, olardı jańa metodikalardı ózlestiriwge iytermelew hám olardıń innovaciyalıq baslamaların qollap-quwatlawı kerek. Ayırım izertlewler kreativlikti rawajlandırıwda oqıtıwshılardıń jeke sıpatları, máselen, ashıqlıq, qızıǵıwshılıq hám táwekelshilikke beyimlilik sıyaqlı qásiyetleriniń áhmiyetin kórsetedi.

Juwmaqlap aytqanda, temaǵa tiyisli ádebiyatlardıń analizi baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletin rawajlandırıwdıń teoriyalıq hám ámeliy áhmiyetin tastıyıqlaydı. Sonıń

menen birge, bul tarawda sistemalı hám maqsetli metodikalıq qatnaslardıń jetispeytuǵının da ayqın kórsetedi. Bul izertlew áyne usı boshıqtı toltırırǵa umtıladı, baslawısh klass muǵallimleriniń kásiplik jumısına beyimlestirilgen, zamanagóy pedagogikalıq principlerge tiykarlangan hám ámeliyatta sınaqtan ótkeriletuǵın metodikanı usınıs etiw arqalı bilimlendiriwdiń sapasın arttırırǵa úles qosadı. Bul metodika muǵallimlerdi tek bilim beriwshi emes, al oqırshılarda kreativlikti oyatırwshı hám rawajlandırırwshı dóretiwshi shaxs sıpatında qalıplestiriwge járdem beredi. Izertlew nátiyjeleri oqıtırshılardıń kásiplik rawajlanıwına, bilimlendiriw procesiniń nátiyjeliligini arttırırǵa hám keleshek áwladtı kreativ pikirley alatuǵın shaxslar etip tárbiyalawǵa xızmet etedi.

Bul izertlew baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletiniń rawajlandırırǵa qaratılǵan metodikanı islep shıǵırw hám onıń nátiyjeliligini ámeliy jaqtan tiykarlawǵa baǵdarlangan bolıp, ilimiy-pedagogikalıq izertlewlerdiń ulıwma qabıl etilgen metodologiyalıq principlerine súyenedi. Izertlewdiń tiykarǵı maqseti - baslawısh klass muǵallimleriniń kásiplik jumısında kreativ pikirlew qábiletiniń rawajlandırırǵa xızmet etetuǵın, ilimiy tiykarlangan hám ámeliyatqa baǵdarlangan metodikanı jaratırw hám onıń pedagogikalıq nátiyjeliligini eksperimentallıq tárizde tastıyıqlawdan ibarat. Bul maqsetke erisiw ushın bir qatar wazıypalar belgilendi: baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletiniń házirgi jaǵdayın anıqlaw; kreativ pikirlewdi rawajlandırırwdiń teoriyalıq-metodikalıq tiykarların tereń tallaw; muǵallimlerdiń kreativ pikirlewin jedellestiriwshi pedagogikalıq sharayatlar hám mexanizmlerdi anıqlaw; islep shıǵılǵan metodikanıń mazmunı, formaları hám usılların tiykarlaw; metodikanıń ámeliyatqa nátiyjeliligini eksperimentallıq tárizde sınaqtan ótkeriw hám alınǵan nátiyjelerdi statistikalıq tallaw.

Bul metodologiya baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletiniń rawajlandırırǵa qaratılǵan metodikanıń ilimiy tiykarlanganlıǵın, ámeliyatta sınaqtan ótkerilgenligini hám onıń nátiyjeliligini obektiv bahalaw imkaniyatın beredi. Izertlew nátiyjeleri oqıtırshılardıń kásiplik rawajlanıwına, bilimlendiriw procesiniń nátiyjeliligini arttırırǵa hám keleshek áwladtı kreativ pikirley alatuǵın shaxslar etip tárbiyalawǵa xızmet etedi. Metodika oqıtırshılardı tek bilim beriwshi emes, al oqırshılarda kreativlikti oyatırwshı hám rawajlandırırwshı dóretiwshi shaxs sıpatında qalıplestiriwge járdem beredi. Izertlewdiń ilimiy jańalıǵı hám ámeliy áhmieti Kirisiw hám Ádebiyatlar analizi bólimlerinde tolıq sáwlelendirilgen bolıp, bul metodologiya áyne usı jańalıq hám áhmietti ámeliy jaqtan tastıyıqlawǵa qaratılǵan. Izertlew nátiyjeleri Ózbekstan bilimlendiriw sistemasında baslawısh klass muǵallimlerin tayarlaw hám qayta tayarlaw baǵdarlamalarına integracijalanıwı múmkin bolǵan ámeliy usınıslar beredi, bul bolsa milliy bilimlendiriw sistemasınıń sapasın arttırırǵa áhmietli úles qosadı.

Bul metodologiya zamanagóy pedagogikalıq izertlewlerdiń eń aldınǵı qatnasların ózinde jámlegen bolıp, kreativ pikirlewdi rawajlandırırwdiń quramalı procesin hár tárepleme úyreniwge járdem beredi. Atap aytqanda, sońǵı jılları pedagogikalıq izertlewlerde aralas metodlar (mixed methods) qatnasıǵınıń áhmiyeti artıp baratqanın yesapqa alıp, usı izertlewde de sıpatlı hám muǵdarlı metodlar birgelikte qollanıldı. Bul qatnas tek ǵana statistikalıq jaqtan isenimli nátiyjelerdi alırǵa emes, al muǵallimlerdiń kreativ pikirlew processleriniń tereń psixologiyalıq-pedagogikalıq mexanizmlerin túsiniwge de járdem beredi. Izertlewdiń dizayni oqıtırshılardıń kreativ pikirlew qábiletiniń rawajlandırırǵa qaratılǵan metodikalardı bahalaw boyınsha xalıqaralıq standartlarǵa sáykes keledi. Izertlew nátiyjeleri tek ǵana Ózbekstan bilimlendiriw sisteması ushın emes, al kreativ pikirlewdi rawajlandırırw tarawındaǵı xalıqaralıq pedagogikalıq ámeliyat ushın da bahalı maǵlıwmatlar beriwı kútilmekte.

Juwmaqlap aytqanda, bul izertlew baslawısh klass muǵallimlerinde kreativ pikirlew qábiletiniń rawajlandırırǵa qaratılǵan sistemalı metodikanıń jetispewshiligi mashqalasın sheshiwge

bağışlandi. Ilimiy ádebiyatlardı talqılaw hám pedagogikalıq eksperimentke tiykarlangan kompleksli metodologiya járdeminde oqıtıwshılardıń kásiplik jumısına beyimlestirilgen jańa metodika islep shıǵıldı hám ámeliyatta sınaqtan ótkerildi. Alınǵan nátiyjeler usınıs etilgen metodika oqıtıwshılardıń kreativ pikirlew qábiletin, innovaciyalıq qatnasların hám pedagogikalıq kompetentligin sezilerli dárejede arttırıp, oqıw procesiniń sapası hám de oqıwshılarda dóretiwshilik potencialdı nátiyjeli qalıplestiriwge unamli tásir kórsetetuǵınlıǵın tastıyıqladı. Izertlew nátiyjeleri oqıtıwshılardıń iskerligin arttırıw sistemasına integraciyalaw ushın bahalı ilimiy-ámeliy usınıslar berip, milliy bilimlendiriwdiń rawajlanıwına áhmiyetli úles qosadı.

### **Adabiyotlar, References, Литературы:**

1. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: “O‘zbekiston”, 2017 yil, 488 bet.
2. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2016 yil, 56 bet.
3. Pedagogik kompetentlilik va kreativlik asoslari moduli bo‘yicha o‘quv-uslubiy qo‘llanma. :- Toshkent 2015,40 bet
4. Davletshin M.G., Do‘stmuhamedova Sh., Mavlanov M., To‘ychiyeva S. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. (O‘quv metodik qo‘llanma). Nizomiy nomidagi TDPU. 2004-yil. 102 b. 46-47 betlar.
5. Innovatsion ta‘lim texnologiyalari va pedagogik kompetentlik moduli bo‘yicha o‘quv-uslubiy majmua – Toshkent. 2016
6. Tilekova, M., & Qoraev, S. (2020). Oqıtıwshılar kreativlik qábiletlerin rawajlandırıw boyınsha usınıslar. Academic Research in Educational Sciences, 1 (4), 184-189.
7. Jo‘rayev P.X., Raximov B.X., Xomatov SH.F. Yangi pedagogik texnologiyalar. Muammoli ta‘limg aasoslangan o‘quv-metodik qo‘lanma. –T.: Fan, 2005, 66 b.
8. Adizov B. Boshlang‘ich ta‘limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari: Ped. fan. dok. ... dis. – Toshkent, 2003. – 276 b.
9. Bereketyevich, Q. S., & Baxitlovna, A. S. (2021). Xalıq aralıq programma studentleri tiykarında innovciyalıq tálim ortalıǵın jaratıw. Integration of science, education and practice.
10. Aliyev A. O‘quvchilarning ijodkorlik qobiliyati. –Toshkent: O‘qıtuvchi,1991.40bet.